

Монгол Улс

Тус улс дахь хүний эрхийн хэрэгжилтийн тухай илтгэл - [2005](#)

Ардчилал, хүний эрх, хөдөлмөрийн товчооноос гаргав

2006 оны 3 дугаар сарын 8

2.8 сая орчим хүн амтай Монгол Улс маш их төвлөрөл бүхий коммунист төрийн тогтолцооноос олон намын, парламентийн засаглалтай, бүрэн ардчилсан тогтолцоо руу шилжиж байна. Гэвч эдгээр нь хараахан бүрэн төлөвшиж бэхжээгүй. 1992 онд батлагдсан Үндсэн хуулиар ерөнхийлөгч-парламентийн холимог засаглалын тогтолцоог бий болгосон. Ерөнхийлөгч, ерөнхий сайдын эрх мэдлийн хуваарилалтын талаар үндсэн хуульд хэд хэдэн удаа нэмэлт өөрчлөлт оруулсан бөгөөд үндсэн хуулийн маргааны сэдэв болж байлаа. Шинэ ерөнхийлөгч 5 дугаар сард сонгогдсон бөгөөд ажиглагчид сонгуулийн явцад бага сага зөрчил гарсныг тэмдэглэсэн.

Сонгогчид үндэсний парламентийн гишүүдийг дөрвөн жилийн хугацаатай шууд санал өгч сонгодог. Тус 76 гишүүнтэй парламентийг сонгох сонгууль 2004 оны 6 дугаар сард явагдсан боловч зөрчил гарснаас болж будлиантсан. Парламентад олонхи суудал авсан нам Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлж, түүнийг нь парламент (Улсын Их Хурал) Ерөнхийлөгчтэй зөвшилдсөний үндсэн дээр баталдаг. Ерөнхий сайд нь парламентын гишүүн байх шаардлагагүй. Парламентийн сонгуулиар аль ч нам олонхи болоогүй тул 2004 оны 10 дугаар сард эвслийн засгийн газар байгуулагдажээ. Тус эвслийн засгийн газар ерөнхийдөө тогтвортой, бүрэн бүрэлдхүүнээрээ нэг жил ажилласан. Иргэний төрийн байгууллагууд нь аюулгүй байдлын хүчинг үр нөлөөтэй хянадаг.

Засгийн газар нь иргэдийнхээ хүний эрхийг ерөнхийдөө хүндэтгэдэг боловч хүний эрхтэй холбоотой дараах асуудлууд тэмдэглэгдсэн:

- цагдаагийн алба хаагчид цагдан хоригдсон болон баривчлагдсан хүмүүстэй зүй бус харьцдаг, тухайлбал урьдчилан хорих төвд хүчирхийллийн улмаас дор хаяж нэг хүн сэжигтэйгээр нас барсан
- хорих ангиуд болон урьдчилан хорих төвүүдийн нөхцөл муу
- дур мэдэн баривчилдаг, хэт удаан хугацаагаар цагдан хорьдог, шүүх тогтолцооны авилгал
- төр засгаас хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийг айлган сүрдүүлдгээс шалтгаалж хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл өөрөө өөрсдийгээ цензурддаг болсон
- эмэгтэйчүүдийн эсрэг гэр бүлийн хүчирхийлэл
- хүүхэдтэй зүй бусаар харьцах, хүүхдийн хөдөлмөр
- гадагшаа хүн наймаалсан болсон дотоодод хүүхдийн биеийг үнэлүүлсэн хэд хэдэн хэрэг бүртгэгдсэн

ХҮНИЙ ЭРХИЙГ ХҮНДЭТГЭХ

1 дүгээр хэсэг: Хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийг хүндэтгэх:

a. Хүний амийг хууль бусаар дур мэдэн хөнөөх

6 дугаар сард 36 настай нэг эрэгтэй хүн Улаанбаатар хотын урьдчилан хорих төвөөс суллагдсаныхаа дараа найм хоноод нас барчээ. Түүнийг гурав хоног баривчлагдах хугацаанд цагдаагийн алба хаагч нар зодсон гэж ар гэрийнхэн нь гомдол гаргасан бол цагдаагийн алба хаагч нар түүнийг хамт хоригдож байсан хүмүүс нь зодсон гэж мэдэгдсэн. Уг хэргийг Улсын мөрдөн байцаах газар, Хүний эрхийн үндэсний комисс шалгаж байна.

b. Сураггүй алга болох

Улс төрийн сэдэлтэй сураггүй алга болсон тохиолдол бүртгэгдээгүй.

v. Эрүүдэн шүүх, хүнлэг бус, хэрцгий хандах, нэр төрийг нь доромжлох

Хуулиар ийм үйлдлийг хориглосон бөгөөд ийм үйлдэл гарах нь багассан боловч; цагдаагийн алба хаагчид (ялангуяа хөдөө орон нутгийн) баривчлагдсан, цагдан хоригдсон хүмүүсийг зodoх тохиолдол заримдаа гардаг бөгөөд баривчлах ажиллагааны үеэр шаардлагагүй үед хүч хэрэглэх явдал түгээмэл гардаг. 6 дугаар сард засгийн газрын урилгаар НҮБ-ын Эрүүдэн шүүлтийн асуудал хариуцсан тусгай илтгэгч Монголд айлчилж, нөхцөл байдалтай танилцсан. Айлчлалынхаа төгсгөлд тэрээр цагдаагийн хэлтэс, урьдчилан хорих байруудад эрүүдэн шүүх явдал байнга гардаг талаар санаа зовж байгаагаа олон нийтэд мэдэгдэв. Тусгай илтгэгч энэ асуудалтай тэмцэх талаар гаргаж байгаа эрх баригчдын хүчин чармайлтыг сайнаар үнэлсэн боловч эрүүдэн шүүсэн хэргийг мөрдөн байцааж, ял шийтгэх эрх зүйн орчин дутагдалтай байгаа нь ийм хэрэг үйлдсэн этгээдүүдийг улам өөгшүүлж байна. 2004 онд хорих ангиудыг удирдах газар 22 хорих ангид телевизийн хяналтын систем суурилуулснаар хорих ангийн хянагчдын зүгээс хорих болон баривчлах ял эдэлж байгаа хүмүүстэй зүй бусаар харьцах явдлыг мэдэгдэхүйц багасгалаа. Хорих ангиудыг удирдах газар энэ жил хоригдлуудтай зүй бусаар харьцсан явдал гараагүй гэж байгаа боловч дор хаяж нэг хүн сэжигтэйгээр нас барсан хэрэг мөрдөн байцаалтад байна (1.а. хэсгийг үз).

Хорих анги ба урьдчилан хорих төвийн нөхцөл

Ерөнхийдөө урьдчилан хорих төв ба хорих ангийн байрны нөхцөл олон улсын стандартад нийцэхгүй маш муу. Хоол хүнс, халаалт, эмнэлгийн үйлчилгээ хангалтгүй байгаа нь хоригдлуудын эрүүл мэнд, амь насанд аюул учруулж байна. Нэг өрөөнд хэт олон хүн хорих асуудал байсаар байна. Улаанбаатар хотод байрлах урьдчилан хорих төв байранд хоригдогсдын тоо 2004 онд 461 хүртэл буурсан байсан боловч эргээд өмнөх жилүүдийн түвшинд хүртэл өсч 866 болжээ. Хорих ангийн ажилтнууд, түүний дотор хянагч нар, нийгмийн болон эмнэлгийн ажилтнуудад хүний эрхийн сургалт явуулсан байна. Хууль зүй, дотоод хэргийн яам (ХЗДХЯ), Шүүхийн шийдвэр биелүүлэх ерөнхий газар хорих ангиуд болон урьдчилан хорих төвүүдийн нөхцлийг хянаж байсан боловч шинэ хууль, журмыг олон нийтэд хангалттай сурталчлаагүй.

Олон хоригдол хорих анgid сүрьеэгийн халдвартай очиж байгаагаас гадна, хорих анgid байхдаа сүрьеэгээр халдварлаж байна. Улсын сүрьеэгийн эмнэлгүүд олон хоригдлыг эмчилгээнд хамруулж, халдвартай хүмүүсийг бусад хоригдлоос тусгаарлаж ирсэн. Үүний үр дүнд өнгөрсөн жилүүдэд энэ өвчнөөр нас барсан хоригдлын тоо нэлээд буурчээ.

Улаанбаатар хотоос бусад зарим газар гэмт хэрэгт яллагдсан 14-18 настай насанд хүрээгүйчүүдийг насанд хүрэгчидтэй цуг хорьдог ажээ.

Нийслэл хотоос бусад газрын урьдчилан хорих төв болон хорих ангийн нөхцлийг бараг сайжруулаагүй. Гэхдээ хоригдлуудыг ар гэрийнхэн нь эргэх боломжийг сайжруулснаар хоол хүнс, хувцас хунар дутагдах асуудлыг зарим талаар шийдвэрлэв. Дотоодын хоёр, гадаадын зургаан ТББ хорих анги, урьдчилан хорих төвүүдэд хувцас хунар, хоол хүнс, ном хандивлаж, англи хэл, компьютер, мэргэжлийн сургалт явуулах замаар нөхцлийг нь сайжруулахыг зорин ажиллаж байна.

Засгийн газраас хүний эрхийн ажиглагч, гадаадын дипломат, сэтгүүлчдэд хорих ангиудаар очиж танилцахыг зөвшөөрсөн. Эмнести Интернэйшнл, НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөрийн (НҮБХХ) хүний эрхийн ажиглагч, дипломат төлөөлөгчид, орон нутгийн сэтгүүлчид, бусад ажиглагчид урьдчилан хорих төвүүд болон хорих ангиудаар очиж нөхцөл байдалтай нь танилцсан. Гэхдээ засгийн газар урьдчилан хорих хоёр байранд очиж үзэх НҮБ-ын Эрүүдэн шүүлтийн асуудал хариуцсан тусгай илтгэгчийн хүсэлтэд татгалзсан хариу өгсөн.

г. Дур мэдэн баривчлах, цагдан хорих

Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно гэж хуулиндаа заасан боловч дур мэдэн баривчлах, цагдан хорих асуудал байсаар байна. Олон нийт, ялангуяа хөдөө орон нутгийн иргэд өөрсдийн үндсэн эрх, шүүн таслах ажиллагаа, тухайлбал баривчлах, цагдан хорих ажиллагаатай холбоотой өөрсдийн эрхийн талаар мэдлэг муутай ажээ.

Цагдаа, аюулгүй байдлын албаны үүрэг

Аюулгүй байдлын хүчин нь Батлан хамгаалах яам (БХЯ), ХЗДХЯ, Тагнуулын ерөнхий газрын (ТЕГ) харьяанд багтдаг. БХЯ-ны харьяалалд байдаг цэргийн хүчин гадаад аюулгүй байдлыг хариуцдаг бол иргэний хамгаалах хүчин мөн л тус яаманд харьяалагддаг тул БХЯ дотоод аюулгүй байдалд тодорхой үүрэг гүйцэтгэдэг.

Цагдаагийн байгууллага ХЗДХЯ-ны харьяанд үйл ажиллагаагаа явуулдгаас гадна энх тайван цагт улсын хил хамгаалах хүчин ХЗДХЯ-ны удирдлага дор байдаг. Хуучнаар Улсыг аюулаас хамгаалах байгууллага буюу ТЕГ дотоод аюулгүй байдал, гадаад тагнуулын үйл ажиллагаа, мэдээлэл цуглуулах ажиллагааг хариуцдаг. ТЕГ-ын дарга нь иргэний албан тушаал бөгөөд ерөнхий сайдад шууд тайлагнадаг. Хэдийгээр засгийн газар авилгалын эсрэг зарим арга хэмжээ авсан боловч хууль сахиулах байгууллагад авилгалын асуудал байна гэж олон нийт үздэг ажээ. Цагдаагийн алба хаагчдын мэргэжил, боловсролыг дээшлүүлэх талаар засгийн газар ажиллаж байгаа хэдий ч ахиц дэвшил гарах нь удаан байна. Цагдаагийн алба хаагчдын зүй бус харьцсан асуудлыг

шалгах хуулийн орчин, механизм хангалтгүй байна. 6 дугаар сард ирсэн НҮБ-ын Эрүүдэн шүүлтийн асуудал хариуцсан тусгай илтгэгч цагдан хоригдсон хүмүүстэй зүй бусаар харьцсан цагдаагийн алба хаагч нар өөгшсөн байдалтай байна гэж мэдэгдсэн (1.в. хэсгийг үз).

Баривчлах, цагдан хорих

Цагдаагийн байгууллага гэмт хэрэгт сэжиглэгдсэн хүмүүсийг баривчилж, яллагдагчаар татах буюу суллах шийдвэр гаргахаас өмнө 72 хүртэл цаг saatуулах эрхтэй. Эрүүгийн хуулинд зааснаар 24 цагийн дараа сэжигтнийг үргэлжлүүлэн хорихын тулд шүүхээс захирамж гаргуулахаар хүсэлт тавих ёстой. 72 цагийн дотор шүүхээс захирамж гаргахгүй бол сэжигтнийг суллах ёстой. Баривчлагдсан буюу цагдан хоригдсон этгээд энэ хугацаанд болон шүүн таслах ажиллагааны бүх үе шатанд өмгөөлөгч авах эрхтэй. Сэжигтэн, яллагдагч хувийн өмгөөлөгчийн хөлсийг төлж дийлэхгүй бол засгийн газар өмгөөлөгч томилох ёстой. Гэхдээ практикт баривчлагдсан буюу цагдан хоригдсон олон хүн энэ эрхээ огт мэдээгүй бөгөөд хэрэгжүүлээгүй байв. Улсын өмгөөлөгч дутагдаж байгаагаас гадна өмгөөлөгчийн мэдлэг чадвар муу, өмгөөлөгч, сэжигтэн, яллагдагчдад хүнд суртлын олон саад бэрхшээл учирдаг зэрэг нь ужиг асуудал болжээ. Прокурорын зөвшөөрөлтэйгээр баривчилсан буюу цагдан хорьсон этгээдийг барьцаагаар суллаж болно. Шүүхийн захирамжаар урьдчилан хорих хугацаа 24 сараас хэтэрч болохгүй бөгөөд хүнийг санаатай алсан зэрэг онц хүнд гэмт хэрэгт холбогдсон этгээдийт 6 сар нэмж хорьж болно. Захиргааны дүрэм журмын дагуу хүнийг гэмт хэрэгт хилсээр ялласан тохиолдолд засгийн газар тухайн хүний эрх болон нэр хүндийг сэргээж, нөхөн төлбөр олгох ёстой боловч энэхүү дүрмийг практикт хэрэгжүүлэх нь ховор.

2003 оны 8 дугаар сард ТЕГ, цагдаагийн ажилтнууд Монголын нэгэн иргэнийг Францаас хулгайллан, 1998 онд Дэд бүтцийн сайд агсан Санжаасүрэнгийн Зоригийн амь насыг бүрэлгэсэн хэрэгт холбогдуулан байцаахаар Улаанбаатар хотод авчирчээ. Тус ажилтнууд Францын засгийн газар, хууль сахиулах байгууллагад мэдэгдэж, зөвшөөрлийг нь авч, хамтран ажиллахгүйгээр энэ ажиллагааг явуулсан бөгөөд түүнчлэн ирэх замдаа дамжин өнгөрсөн Бельги, Германы холбогдох байгууллагад мэдэгдэж, зөвшөөрөл авч, хамтран ажиллаагүй ажээ. Засгийн газар энэ хүнийг залилангийн хэрэгт шийтгэгдсэн ялынх нь үлдсэн хугацааг эдлүүлэхээр шүүхээс захирамж гаргасны дагуу эргүүлэн авчирсан хэмээн мэдэгдсэн. Шүүхийн захирамж дээрх хүн хулгайлсан хэрэг үйлдэгдсэний дараа гарсан бололтой. Энэ оны эцэс гэхэд дээр дурьдсан хүн залилангийн хэрэгт шийтгэгдсэн 11 жилийн хорих ялынхаа үлдсэн хугацааг шоронд өдэлж байв.

д. Нээлттэй шударга шүүх ажиллагаанаас татгалзаж байгаа нь

Шүүх эрх мэдэл хараат бус байх ёстой гэж хуулинд заасан бөгөөд практикт засгийн газар энэ заалтыг ерөнхийдөө дагаж мөрддөг боловч авилгаль, гадны нөлөөлөл зэрэг асуудал гардаг.

Шүүх эрх мэдэл нь сум дүүрэг, аймаг нийслэлийн шүүхүүд, дээд шүүх, үндсэн хуулийн цэцээс бүрддэг. 11 гишүүнтэй Улсын дээд шүүх нь хамгийн дээд шатны давж заалдах шүүх бөгөөд доод шатны шүүхийн шийдвэрийг давж заалдсан өргөдөл гомдол, дээд албан тушаалтнуудтай холбогдох хэргийг хянан

шийдвэрлэдэг. Сум дүүргийн шүүхүүд эрүүгийн болон иргэний ердийн хэргүүдийг таслан шийдвэрлэдэг бол хүнийг санаатай алах, хүчин, хүндруулэх нөхцөл байдалтай хулгай зэрэг илүү хүнд гэмт хэргийг аймаг, нийслэлийн шүүх рүү явуулдаг. Аймаг, нийслэлийн шүүх нь доод шатны шүүхүүдийн хувьд давж заалдах шатны шүүхийн үүрэг гүйцэтгэдэг. Үндсэн хуулийн цэц нь эрүүгийн шүүхүүдээс тусдаа зөвхөн үндсэн хуультай холбоотой маргааныг хянан шийдвэрлэдэг. ХЗДХЯ-ны хүрээнд багтдаг захиргааны байгууллага болох Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь шүүгчийн орон тоонд нэр дэвшүүлдэг бөгөөд ерөнхийлөгч нэр дэвшигчийг батлах буюу татгалзах эрх мэдэлтэй. Тус зөвлөл шүүгчийн эрхийг хамгаалж, шүүх эрх мэдлийн хараат бус байдлыг хангах үүрэгтэй. Цэргийн шүүхийг 1993 онд устгасан бөгөөд түүнээс хойш цэргийн бүх хэргийг иргэний шүүхээр шийдвэрлэдэг болсон.

Шүүн таслах ажиллагаа

Хуулинд зааснаар бүх яллагдагч эрх зүйн зохих ёсны процедураар хэргээ шийдүүлэх, өмгөөлөгч авах, нээлттэй шүүх хуралдаан хийлгэх эрхтэй. Төрийн нууц, насанд хүрээгүй хохирогчтой хүчингийн хэрэг, хуульд заасан бусад хэргийг хаалттай шүүх хуралдаанаар таслан шийдвэрлэж болно. Яллагдагчийг шүүхээр гэм буруутай нь тогтоогдох хүртэл гэмгүй гэж тооцно гэж хуулинд заасан боловч, практикт энэхүү заалтыг дагаж мөрдөх нь ховор. Яллагдагч гэрчийг байцааж, шийдвэрийг давж заалдах эрхтэй.

Улс төрийн хоригдол

Хорих ангийн журмаар ялышаа тэн хагасыг эдэлсэн хүмүүсийг хугацаанаас нь өмнө тэнсэн суллаж болдог ба наймдугаар сард энэхүү журмын дагуу Л.Санжаасүрэнг сулласан. 2004 оны 11 дүгээр сард Санжаасүрэнг Францаас эрх баригчдын хулгайлан авчирсан Монголын нэгэн иргэнийг өмгөөлж байх явцад (1.г. хэсгийг үз) нь төрийн нууц задалсан хэрэгт 18 сар хорих ялаар шийтгэсэн юм. Эмнести Интернэйшил Санжаасүрэнг үзэл санааны хоригдол хэмээн үзсэн. Өөр бусад улс төрийн хоригдол байгаа тохиолдол бүртгэгдээгүй.

е. Хувийн нууц, гэр бүл, гэр орон, захидал харилцаанд дур мэдэн халдах

Хуулийн дагуу ийм үйлдлийг хориглосон бөгөөд засгийн газарт практикт эдгээр хориглосон заалтыг ерөнхийдөө хүндэтгэдэг. Гэхдээ ТЕГ-ын дарга ерөнхий сайдад мэдэгдэн зөвшөөрөл авсны үндсэн дээр утасны яриа чагнах, бичих ажиллагаа явуулж болно. Ийм ажиллагааны цар хүрээ мэдэгдэхгүй байгаа. Цагдаагийн байгууллага утас чагнах ажиллагаа явуулахдаа прокурорын газраас зөвшөөрөл авах ёстой бөгөөд нэг удаад хоёр долоо хоног ийм ажиллагаа явуулах эрхтэй.

2 дугаар хэсэг: Иргэний эрх чөлөөг хүндэтгэх:

а. Үг хэлэх, хэвлэн нийтлэх эрх чөлөө

Хуулинд үг хэлэх, хэвлэн нийтлэх эрх чөлөөний талаар заасан бөгөөд засгийн газар практикт эдгээр эрхийг өрөнхийдөө хүндэтгэж, судалгаа шинжилгээний эрх чөлөөг хязгаарладаггүй. Гэхдээ засгийн газар хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, ялангуяа телевизийн тусгай зөвшөөрөл олгох асуудалд оролцож, тэднийг шууд бусаар сүрдүүлэх асуудал анхаарал татсан хэвээр байна.

Сонин хэвлэлүүд улс төрийн хоёр гол нам болон бие даасан үзэл бодлыг төлөөлдөг. Тээвэрлэлтийн бэрхшээл, найдваргүй шуудангийн үйлчилгээ, сонины хэвлэгдэх тоо ширхгийн хэлбэлзлээс шалтгаалан хөдөө орон нутагт сонин хэвлэл бүрэн очиж чаддаггүй. Хэвлэл мэдээллийн тухай хуулиар олон нийтийн мэдээллийг цензурудах, хэвлэн нийтлэх, радио телевизээр нэвтрүүлэх эрх чөлөөг хязгаарлах аливаа хууль тогтоомж гаргахыг хориглосон. Засгийн газраас хэвлэл мэдээллийн бүх хэрэгсэл хүчирхийлэл, садар самуун, архидан согтуурахтай тэмцэх хууль тогтоомж, татварын хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөж байгаа эсэхийг хянадаг. Засгийн газрын шууд цензур байхгүй ч гэсэн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүд засгийн газар болон улс төрийн намын дарамт хэлбэрээр шууд бус цензур оршиж байна гэж үздэг. Тухайлбал хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүдийг хүн гүтгэж, доромжилсон гэж шүүхэд өгч, татварын хяналт шалгалт явуулах зэргээр дарамталдаг ажээ. Хуулийн зааснаар, хүнийг гүтгэж, доромжилсон хэрэг гарсан тохиолдолд шүүгдэгч өөрийн гэм буруугүйг нотлох үүрэгтэй. Өнгөрсөн жилүүдэд зарим албан тушаалтан засгийн газрыг шүүмжилж үзэл бодлоо илэрхийлсэн улс төрийн өрсөлдөгчид болон сэтгүүлчдийг дарамтлах зорилгоор хүн гүтгэж, доромжилсон хэмээн гэмт хэрэгт яллуулах явдал нэлээн гарсан. Гэхдээ энэ жил ийм тохиолдол гараагүй. Сэтгүүлчдийг айлан сүрдүүлэх, халдах явдал гарч магадгүй. 12 дугаар сард телевизийн нэг сэтгүүлчийн биед үл таних хүмүүс халдсан. Тус сэтгүүлч засгийн газрын нэгэн агентлагт гарч байж болзошгүй авилгалын асуудлыг судалж байсантай энэ халдлагыг холбож байв. 11 дүгээр сарын сүүлээр Тагнуулын өрөнхий газар (ТЕГ) телевизийн бие даасан хоёр суваг руу албан бичиг илгээж, сүүлийн үеийн жагсаал цуглааны талаар мэдээ сурвалжлага бэлтгэн нэвтрүүлж байгаа нь гэмт хэрэгт өдөөн турхирч байгаа тул нэвтрүүлгүүд хууль зөрчиж байна гэдгийг сануулсан. Гэхдээ тус бичгүүдэд нэвтрүүлэг юугаараа хууль бус болсныг тодорхой дурдаагүй, дээрх сувгуудыг ийм нэвтрүүлэг, сурвалжлага гаргахаа зогсоохыг шаардаж, үгүй бол хуулийн хариуцлага тооцно гэж сануулжээ. ТЕГ дараа нь бичгээ эргүүлэн авч, хоёр сувгаас учлал гүйсан. Үүнээс болж зарим мэдээллийн хэрэгсэл өөрсдийгөө цензурддаг болжээ. Гэхдээ бие даасан мэдээллийн хэрэгслүүд зарим үед засгийн газрыг хатуу ширүүн шүүмжилдэг.

Хэвлэл харьцангуй нээлттэй, улс төрийн нэлөөллөөс ангид байдаг бол телевиз радиогийн хувьд байдал өөр байна. Тендерийн явц ил тод бус, тусгай зөвшөөрөл олгодог байгууллага нь жинхэнэ хараат бус байж чадаагүй зэрэг нь телевизийн долгионы тусгай зөвшөөрөл авах өрсөлдөөнийг шударга явуулахад саад учруулж, улс төрийн холбоо сүлбээтэй нэгэнд нь ашигтай болсон. 2004 онд ил тод бус процедураар үндэсний хэмжээнд нэвтрүүлгээ цацах тусгай зөвшөөрлийг Монгол Ардын Хувьсгалт Намтай (МАХН) улс төрийн холбоо сүлбээтэй турван телевизэд олгосон. Есдүгээр сард мөн л ил тод бус процедураар дөрвөн шинэ тусгай зөвшөөрлийг Ардчилсан намтай холбоо сүлбээтэй хувь хүмүүс болон компаниудад олгожээ. Аймгийн түвшинд орон нутгийн засаг захиргаа тусгай зөвшөөрөл олгох явцыг хянадаг нь бие даасан телевиз хөгжих явцад саад учруулж байна.

Хэдийгээр шинээр гурван VHF суваг, хэд хэдэн кабелийн телевиз зарим үзэгчдийг нь өөртөө татаж эхэлж байгаа ч гэсэн Монгол ТВ тус улсын телевизийн нэвтрүүлгийн гол эх сурвалж байсаар байна.

Нэгдүгээр сард эвслийн засгийн газар 1999 онд гаргасан олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслийг төр эзэмшихийг хориглосон хуулийг хэрэгжүүлэх алхам болсон хууль баталлаа. Шинэ хуулийн дагуу Монголын радио телевиз "олон нийтийн" статустай болж, түүнийг үндэсний зөвлөл хянадаг болов. Үндэсний зөвлөл нь хөтөлбөр нэвтрүүлэг шинэ хуультай нийцэж байгаа эсэхийг тодорхойлж, үйл ажиллагааны болон ёс зүйн дүрмийг баталж, олон нийтийн радио, телевизийн бүтцийг тодорхойлж, ерөнхий захирлыг томилж, бусад удирдах албан тушаалтныг сонгон шалгаруулах дүрмийг баталах эрхтэй. Үндэсний зөвлөл 15 гишүүнтэйгээс 4-ийг нь ерөнхийлөгч, 7-г нь парламент, 4-ийг нь засгийн газраа төлөөлж ерөнхий сайд нэр дэвшүүлнэ. Парламент бүх нэр дэвшигчийг батална. Парламент зөвлөлд нэр дэвшигчдийг 10 дугаар сар хүртэл батлаагүй бөгөөд жилийн эцэс гэхэд олон нийтийн статуст шилжих шилжилтийг бүрэн хэрэгжүүлээгүй байв. Шинэ хуулийн дагуу телевизийн сувгуудын санхүүгийн гол эх үүсвэр нь тусгай зөвшөөрлийн хураамж, төрийн татаас, санхүүжилт байв.

Тусгай зөвшөөрөл олгох явцыг орон нутгийн засаг захиргаа хянадаг тул, орон нутгийн байгууллагууд орон нутгийн радио станцын тусгай зөвшөөрөл авахад бэрхшээлтэй байдгийг мэдээлж байв. Гэхдээ бие даасан нэг радио станц нэвтрүүлгээ өргөн цацаж байсан бөгөөд орон нутгийн жижиг FM радио станцуудын тоо улам ёсч байна. Улаанбаатар хотод "Voice of America", "BBC"-гийн радио нэвтрүүлэг англи хэлээр цацагдаж байлаа.

Интернет ашиглах боломжтой бөгөөд засгийн газар үүний хэрэглээнд хөндлөнгөөс оролцдоггүй.

6. Тайван жагсаал цуглаан хийх, эвлэлдэн нэгдэх эрх чөлөө

Хуулинд жагсаал цуглаан хийх, эвлэлдэн нэгдэх эрх чөлөөг заасан бөгөөд засгийн газар практикт эдгээр эрхийг ерөнхийдөө хүндэтгэдэг. Гэхдээ 2004 онд Хүний эрхийн үндэсний комиссоос явуулсан судалгаанаас үзэхэд 1998-2003 онд нийслэл хотод жагсаал цуглаан зохион байгуулах зөвшөөрөл 165 удаа хүссэнээс 21-д нь татгалзсан хариу өгсөн байна. Ийнхүү татгалзахдаа ямар ч үндэслэл заагаагүй байдаг ба татгалзахдаа эргэлзээтэй үндэслэл заадаг. 2-3 дугаар сард Улаанбаатар хотын төв талбай болох Сүхбаатарын талбайд зөвшөөрөлгүй жагсаал цуглаан хийх гэж оролдсон иргэний нийгмийн бүлэгтэй цагдаагийн байгууллага хэд хэдэн удаа мөргөлдсөн. 11 дүгээр сард хуулинд нэмэлт өөрчлөлт орж тус талбайд жагсаал цуглаан хийхийг зөвшөөрөв. Тус хуулиар жагсаал цуглаан хийх зөвшөөрөл хүссэн өргөдлийг тухайн үйл явдлаас зургаан хоногийн өмнө бус гурав хоногийн өмнө өгөх ёстой.